

**Наталія Швець, Олександр Швець
(м. Переяслав-Хмельницький, Україна)**

**ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ЗМАЛЮВАННЯ
ПРИРОДИ В РОМАНІ
Д. ДЕФО «ROBINSON CRUSOÉ»**

Статтю присвячено вивченню лексичних засобів змалювання природи в романі Д. Дефо «Robinson Crusoé». Виявлено, що пейзаж у творі допомагає створенню характеру героя, передає його емоційний стан, виступає в якості дійової особи, а також є засобом емоційного впливу на читача. Завдяки використанню іменників на позначення географічних назв, координат та кількісних числівників, автору вдалося створити реальну картину морської подорожі. За допомогою прийому персоніфікації природі було надано людських якостей.

Ключові слова: пейзаж, опис природи, персоніфікація, мариністичні описи, Даніель Дефо.

Статья посвящена изучению лексических средств описания природы в романе Д. Дефо «Robinson Crusoé». Выявлено, что пейзаж в произведении служит для создания характера героя, передает его эмоциональное состояние, выступает в качестве действующего лица, а также является средством эмоционального влияния на читателя. Благодаря использованию существительных обозначающих географические названия, координаты и количественных числительных автору удалось создать реальную картину морского путешествия. При помощи приема персонификации природа была наделена человеческими качествами.

Ключевые слова: пейзаж, описание природы, персонификация, маринистические описания, Даниель Дефо.

The article deals with the analyzing of lexical means of nature

descriptions in the novel by Daniel Defoe «Robinson Crusoe». It was found out that these descriptions can help to create the image of the main character, conveys his emotional state, the landscape descriptions are the characters of the novel themselves and they are also the means of emotional impact on the reader. By using the nouns denoting geographical names, coordinates and cardinal numerals the author succeeded to create the realistic image of the sea voyage. With the help of personification the nature was given human features.

Keywords: *landscape, description of nature, personification, seascape descriptions, Daniel Defoe.*

На сучасному етапі розвитку лінгвістики аналіз літературного пейзажу набуває особливої актуальності в зв'язку з домінуванням антропоцентричного підходу до вивчення лінгвістичних явищ. Оскільки пейзаж зберігає в собі інформацію про різні форми освоєння людиною природи, можемо стверджувати, що за своєю сутністю він є антропоцентричним.

Дослідженню описів природи присвячено значну кількість наукових праць. Опрацьований науковий доробок вітчизняних (Н. Іванова [6], Г. Пасічник [8], Г. Ковальова [7], Н. Іванова [5]) та зарубіжних (М. Епштейн [10], У Хао [9], Б. Галанов [2]) лінгвістів свідчить про достатньо глибоке вивчення ознак зазначеного виду опису.

Попри різноманітність таких наукових розвідок ще існує низка питань, що до цих пір залишаються певною мірою нез'ясованими. Сюди відносимо і особливості лексичного оформлення описів природи на матеріалі франкомовних творів.

У зв'язку з цим, мета статті полягає у дослідженні особливостей лексичних засобів змалювання природи в романі Д. Дефо «Robinson Crusoe».

Пейзажем (франц. *paysage*, від *pays* – країна, місцевість) називається образ природного оточення

персонажів та їхніх дій, опис картин природи в художньому творі, який має певне значення в його загальній змістовій організації [3, с. 159].

Як відзначає Г. Абрамович, у багатьох творах «пейзаж виконує важливу ідейно-композиційну роль. Мова йде, звичайно, не про ті твори, де природа є безпосереднім предметом зображення і у такій якості й розглядається у внутрішньому співвіднесенні з ідейно-моральними й естетичними поглядами письменника... маються на увазі ті твори, у яких пейзажі виконують службове призначення, беручи участь поряд з іншими зображувальними засобами, у розкритті ідейного замислу письменника [1, с. 151]».

Необхідно визнати, що «не будь-який пейзаж бере безпосередню участь у розкритті всього ідейно-художнього цілого. Він може бути співвіднесеним з окремими епізодами, явищами, особами, і лише у кінцевому результаті сприяти створенню цілого, вступаючи у взаємодію з усіма іншими елементами літературного твору [1, с. 153].

Загалом виділяють такі основні функції пейзажу в літературному творі: пояснення часу та місця подій (функція фону); пояснення стану, настрою героя (психологічна функція) за допомогою прийому психологічної паралелі або протиставлення; створення певного емоційного тону (ліричного, драматичного, трагічного, героїчного), пов'язаного у творі з характером подій та їх фіналом; вираження філософських, соціальних, естетичних, етичних ідей; сюжетно-композиційна функція. Описи природи можуть бути й не функціональними, тобто «самостійними» – важливі самі по собі як самостійний персонаж твору, вони представляють природу в різноманітті її життя [9, с. 71].

Роман Д. Дефо «Robinson Crusoe» відзначається великою кількістю пейзажів. Пейзаж у художніх творах може бути статичним або «пейзажем-маршрутом», описаним динамічно. Якраз до останнього типу належить опис

природи в романі Д. Дефо «Robinson Crusoe». Кожен опис природного явища й образу *пронизаний вітром*:

вітер віє з великою силою – Comme le vaisseau sortait à peine de l’Humber, *le vent s’éleva et les vagues s’enflèrent effroyablement* [11, p. 10] – Не встиг корабель вийти з гирла Гамбера, як *подув вітер* і на морі *знялись страшні хвилі* [4, с. 20].

Pendant ce temps *la tempête croissait, et la mer devint très grosse*, quoique ce ne fût rien en comparaison de ce que j’ai vu depuis, et même seulement quelques jours après, c’en fut assez pour affecter un novice tel que moi. À chaque vague je me croyais submergé, et chaque fois que le vaisseau s’abaissait entre deux lames, je le croyais englouti au fond de la mer [11, p. 10]. – Тим часом *вітер* *дедалі міцнішав і хвиля знялась дуже висока*, хоч і не така, як я багато разів бачив пізніше чи побачив за кілька днів; але й цієї було досить для молодого моряка, зовсім не обізнаного з бурями [4, с. 20];

вітер вищує – Mais à l’approche de la nuit le temps s’éclaircit, *le vent s’apaisa tout à fait*, la soirée fut délicieuse, et le soleil se coucha éclatant pour se lever de même le lendemain: *une brise légère*, un soleil embrasé resplendissant sur une mer unie, ce fut un beau spectacle, le plus beau que j’aie vu de ma vie [11, p. 12]. – Але наприкінці дня розгодинилось, *вітер стих*, і впав тихий, чарівний вечір. Сонце сіло при ясному небі; так само зійшло воно й другого дня, і ясне море, при цілковитому або майже цілковитому *безвітрі*, все залите сонячним сяйвом, являло собою чудове видовище, якого я ніколи ще не бачив [4, с. 21];

... mais le jour d’ensuite *le vent étant abattu* et la mer plus calme, je commençai à m’y accoutumer un peu [11, p. 12] – але другого дня *вітер почав ущухати*, хвилювання вгамувалось, і я став поволі звикати до моря [4, с. 21];

вітер є супротивним, проте слабким – *Le vent ayant été contraire et le temps calme*, nous n’avions fait que peu de

chemin depuis la tempête [11, p. 13]. – *Vîter* після шторму *був весь час супротивний і слабкий*, і тому ми посувались дуже повільно [4, с. 22];

vîter   svîжим – Mais le huitième jour, *le vent força*; nous mîmes tous la main à l'œuvre; nous calâmes nos mâts de hune et tîmes toutes choses closes et serrées, pour donner au vaisseau des mouvements aussi doux que possible [11, p. 4]. – Але восьмого дня зранку *vîter посвіжішав*, і ми використали всі робочі руки, щоб прибрати стеньги та закріпити все потрібне, аби судно могло триматись на рейді [4, с. 22];

vîter стає страшним – Déjà une terrible tempête mugissait [11, p. 4] – Тим часом знявся *страшний vîter* [4, с. 22].

En ces extrémités, *le vent soufflait toujours avec violence*, et à la pointe du jour un de nos hommes s'écria: Terre! [11, p. 51] – Під ту лиху годину, коли *vîter усе ще лютував*, один із наших матросів крикнув: «Земля!» [4, с. 45].

Et comme *la fureur du vent était toujours grande*, quoique moindre, nous ne pouvions pas même espérer que le navire demeurerait quelques minutes sans se briser en morceaux, à moins que *les vents*, par une sorte de miracle, *ne changeassent subitement* [11, p. 51] – Хоч *буря лютувала трохи менше*, ніж раніше, ми не сподівались, що наше судно протримається навіть кілька хвилин, не розбившись ущент, якщо тільки *vîter* якимсь дивом *не зміниться* [4, с. 45–46].

... quand un violent tourbillon ou un ouragan nous désorienta entièrement. Il commença du sud-est, tourna à peu près au nord-ouest, et enfin *se fixa* au nord-est, d'où il *se déchaîna* d'une manière si terrible, que pendant douze jours de suite nous ne fîmes que dériver, *courant* devant lui et nous *laissant emporter* partout où la fatalité et *la furie des vents nous poussaient* [11, p. 50] – коли несподівано *налетів* на нас *міцний торнадо, чи то ураган*. Він знявся на південному

сході, потім *повернув* і, нарешті, *задув* з південного заходу з такою страшною силою, що протягом дванадцяти днів ми тільки *носились за вітром* і, *пустившись* напризволяще, *пливли туди, куди нас гнала люта стихія* [4, с. 44–45].

Кожен з вищенаведених прикладів засвідчує таку люту силу стихії, яка може налякати і вселити відразу до морської подорожі не лише пересічному громадянину, а й навіть бувалому морякові.

Вигляд морської поверхні, якою рухається головний герой твору, постійно змінюється перед очима героя: *le soleil se coucha éclatant pour se lever de même le lendemain: une brise légère, un soleil embrasé resplendissant sur une mer unie, ce fut un beau spectacle, le plus beau que j'aie vu de ma vie* [11, р. 12]. – сонце сіло при ясному небі; так само зійшло воно й другого дня, і *ясне море*, при цілковитому або майже цілковитому безвітрі, все залите сонячним сяйвом, являло собою чудове видовище, якого я ніколи ще не бачив [4, с. 21];

Je contemplais, émerveillé, l'océan qui, la veille, avait été si courroucé et si terrible, et qui si peu de temps après se montrait si calme et si agréable [11, р. 12] – Я був веселий і здивовано поглядав на *море*, яке, ще *тільки вчора люте та страшне*, так *скоро могло вгамуватись і прибрати такого чудового вигляду* [4, с. 21].

Саме зі станом моря автор пов'язує почуття свого героя. Коли море розбурхане і люте, герой обіцяє собі якомога швидше повернутися до батьківської оселі і назавжди залишитися там. Проте як тільки море заспокоюється і буря стихає, він забуває про свої обіцянки:

Ces sages et sérieuses pensées durèrent tant que dura la tempête, et même quelque temps après; mais le jour d'ensuite le vent étant abattu et la mer plus calme, je commençai à m'y accoutumer un peu [11, р. 12]. – Одне слово, як тільки *море заспокоїлось і після бурі настала тиша*, як тільки вгамувались мої розбурхані почуття, як тільки минув страх

бути поглинутим хвилями і думки потекли старим річищем, так я відразу забув усі присяги, всі обіцянки, що давав собі під час небезпеки [4, с. 21].

Jamais spectacle aussi terrible n'avait frappé mes yeux: *l'océan s'élevait comme des montagnes, et à chaque instant fondait contre nous*; quand je pouvais promener un regard aux alentours, je ne voyais que détresse [11, р. 4]. – Ніколи не бачив я такої лиховісної картини: *по морю ходили величезні вали з гору заввишки і що три або чотири хвилини перекидалися на нас* [4, с. 22].

Déjà *une terrible tempête mugissait*, et je commençais à voir la terreur sur le visage des matelots eux-mêmes [11, р. 4]. – *Буря лютувала* й далі так, що, за словами самих моряків, їм ніколи не траплялось бачити нічого подібного [4, с. 23].

Ландшафт постійно змінюється перед очима героя, який подорожує морем – *Le vent soufflait nord-nord-est*, ce qui était contraire à mon désir ; car s'il avait soufflé *sud*, j'eusse été certain d'atterrir à la *côte d'Espagne*, ou au moins d'atteindre la baie de *Cadix* [11, р. 27]. – Вітер дув *північно-східний*, що зовсім не відповідало моїм бажанням, бо, якби він дув з *півдня*, я напевне міг би допливти до *берегів Іспанії* або принаймні досягти *Кадікса* [4, с. 30].

Ayant *un bon vent, une mer calme et unie*, je fis tellement de la voile, que le lendemain, à trois heures de l'après-midi, quand je découvris premièrement la terre, *je devais être au moins à cent cinquante milles au sud de Sallé* [11, р. 29]. – Завдяки *досить свіжому вітрові й спокійному морю ми йшли так добре*, що другого дня о третій годині, коли вперше перед нами показалася земля, *опинилися не менше як за півтора миль на південь від Сале* [4, с. 31].

Après *une navigation d'environ douze jours*, nous avons doublé la ligne et nous étions, suivant notre dernière estime, *par les sept degrés vingt-deux minutes de latitude nord*, quand un violent tourbillon ou un ouragan nous désorienta entièrement. Il

commença du sud-est, tourna à peu près au nord-ouest, et enfin se fixa au nord-est, d'où il se déchaîna d'une manière si terrible, que pendant douze jours de suite nous ne fîmes que dériver, courant devant lui et nous laissant emporter partout où la fatalité et la furie des vents nous poussaient [11, p. 50]. – Тримаючись цього курсу, ми перейшли екватор *десь на дванадцятий день і*, за нашими останніми спостереженнями, *були вже на сьомому градусі двадцяти двох мінутах північної широти*, коли несподівано налетів на нас міцний торнадо, чи то ураган. Він знявся на південному сході, потім повернув і, нарешті, задув з південного заходу з такою страшною силою, що протягом дванадцяти днів ми тільки носились за вітром і, пустившись напризволяще, пливли туди, куди нас гнала люта стихія [4, с. 44–45].

Mais il en devait être autrement; car, *par les douze degrés dix-huit minutes de latitude*, nous fîmes assaillis par une seconde tempête qui nous emporta avec la même impétuosité vers l'ouest, et nous poussa si loin hors de toute route fréquentée, que si nos existences avaient été sauvées quant à la mer, nous aurions eu plutôt la chance d'être dévorés par les Sauvages que celle de retourner en notre pays [11, p. 51]. – Але доля вирішила інакше: *коли ми досягли дванадцятого градуса й вісімнадцятої міноти північної широти*, на нас налетів другий шторм, який так само навально погнав нас на захід і відніс так далеко від торговельних шляхів, що якби ми й урятували своє життя від моря, то потрапили б до рук людоджерів; повернутись на батьківщину не було надії [4, с. 45].

Проаналізувавши вище подані приклади, можна зробити висновок, що завдяки використанню іменників на позначення географічних назв, координат та кількісних числівників, автору вдалося створити реальну картину морської подорожі, здійсненої головним героєм.

Оскільки автор твору вдається до прийому

персоніфікації (уособлення), світ природи, зображений Д. Дефо, виступає у творі наче жива істота:

Après avoir ramé, ou plutôt dérivé pendant une lieue et demie, à ce que nous jugions, *une vague furieuse*, s'élevant comme une montagne, *vint, enroulant* à notre arrière, nous annoncer notre coup de grâce. Bref, *elle nous saisit* avec tant de furie que d'un seul coup *elle fit chavirer* la chaloupe et nous *en jeta loin*, séparés les uns des autres, en nous laissant à peine le temps de dire ô mon Dieu ! car nous fûmes tous *engloutis* en un moment [11, p. 53] – Коли ми відпливли або, вірніше, коли нас, за моїм підрахунком, віднесло від корабля милі на чотири, несподівано *величезний вал*, з гору завбільшки, *набіг* з корми на нашу шлюпку, ніби збираючись *поховати* нас у морській безодні. *Набіг* він з такою люттю, що відразу *перекинув* шлюпку і, *відкинувши* нас від шлюпки та одне від одного, не дав часу й скрикнути «о боже!» [4, с. 46–47].

Mais je sentis bientôt que c'était impossible, car je vis *la mer s'avancer* derrière moi furieuse et *aussi haute qu'une grande montagne* [11, p. 54] – Хвиля *йшла* горою і *наздоганяла* мене, мов розлютований ворог, змагатися з яким я не мав ні сили, ні засобів [4, с. 47].

La vague qui *revint* sur moi *m'ensevelit* tout d'un coup, dans sa propre masse, à la profondeur de vingt ou trente pieds ; je *me sentais emporté* avec une violence et une rapidité extrêmes à une grande distance du côté de la terre [11, p. 54] – Хвиля, що *набігла* знову, відразу *поховала* мене футів на двадцять-тридцять під водою. Я відчув, як вода *підхопила* мене і з надзвичайною силою та швидкістю *понесла* до берега [4, с. 47].

Je fus derechef couvert d'eau assez longtemps, mais je tins bon; et, sentant que *la lame étalait* et qu'elle *commençait à refluer*, je coupai à travers les vagues et je repris pied. Pendant quelques instants je demeurai tranquille pour prendre haleine, et pour attendre que les eaux se fussent éloignées. Puis, alors,

prenant mon élan, je courus à toutes jambes vers le rivage. Mais cet effort ne put me délivrer de la furie de la mer, qui *revenait fondre* sur moi; et, par deux fois, *les vagues m'enlevèrent*, et, comme précédemment, *m'entraînèrent au loin*, le rivage étant tout à fait plat.

La dernière de ces deux fois avait été bien près de m'être fatale ; car *la mer m'ayant emporté* ainsi qu'auparavant, elle *me mit à terre* ou plutôt elle *me jeta* contre un quartier de roc, et *avec une telle force*, qu'elle me laissa évanoui, dans l'impossibilité de travailler à ma délivrance. Le coup, ayant porté sur mon flanc et sur ma poitrine, avait pour ainsi dire chassé entièrement le souffle de mon corps ; et, si je ne l'avais recouvré immédiatement, j'aurais été étouffé dans l'eau; mais il me revint un peu avant le retour des vagues, et voyant qu'elles *allaient encore m'envelopper*, je résolus de me cramponner au rocher et de retenir mon haleine, jusqu'à ce qu'elles *fussent retirées*. Comme la terre était proche, les lames *ne s'élevaient plus* aussi haut, et je ne quittai point prise qu'elles ne se fussent abattues [11, p. 54–55]. – Коли хвиля *розбилась і покотилася* до моря, я не дав їй потягти мене назад і намацав ногами ґрунт. Я постояв кілька секунд, щоб віддихнути, і, зібравши останні сили, прожогом кинувся бігти до берега. А втім, і тепер я ще не втік від розлюченої хвилі, що знову *нагнала* мене. Ще двічі *підхоплювала* вона мене й *несла* далі до положистого берега. Останній вал трохи не став для мене фатальним. *Підхопивши* мене, хвиля *винесла* або, вірніше, *викинула* мене на скелю з такою силою, що я знепритомнів і став зовсім безпорадним. Удар у бік та в груди зовсім забив мені дух, і коли б море знову *підхопило* мене, я неминуче захлинувся б. На щастя, я очунав невдовзі перед новою хвилею і, бачачи, що зараз мене знову *покриє* вода, міцно вчепився за виступ скелі і, затримавши скількимого подих, вирішив перечекати, поки хвиля спаде. Ближче до берега хвилі були вже не такі високі, і я, переждавши одну, знову кинувся бігти й опинився так близько від берега, що друга хвиля хоч і *перекотилася* через

мене, але не могла вже *підхопити* й *винести* мене назад у море [4, с. 47].

... un boulingrin qui *s'en allait mourir* sur la plage en pente douce et irrégulière [11, р. 70.] – У кінці галявину гора дуже нерівно *спускалася* в низину до моря [4, с. 11].

У вищенаведених прикладах автор описує хвилю та гору ніби живі істоти, здатні рухатися з величезною силою і спричиняти лихо людям, які опинилися у їх владі. З метою надання неживим предметам якостей, які властиві особам, автор використовує у своєму мовленні *дієслова руху*, такі як:

йти – je vis la mer *s'avancer* aussi haute qu'une grande montagne [11, р. 54] – хвиля *йшла* горою і *наздоганяла* мене, мов розлютований ворог [4, с. 47];

бігти – une vague furieuse vint, enroulant [11, р. 53] – величезний вал *набіг* [4, с. 46–47];

повертатися – La vague qui *revint* sur moi [11, р. 54] – Хвиля, що *набігла* знову [4, с. 47];

підхопити і викинути – car la mer *m'ayant emporté* ainsi qu'auparavant, elle *me mit à terre* ou plutôt elle *me jeta* contre un quartier de roc [11, р. 54 – 55] – *Підхопивши* мене, хвиля *винесла* або, вірніше, *викинула* мене на скелю [4, с. 47];

спускатися – ... un boulingrin qui *s'en allait mourir* sur la plage en pente douce et irrégulière [11, р. 70] – гора дуже нерівно *спускалася* в низину до моря [4, с. 11].

Такою ж нестримною силою наділені інші природні об'єкти та сили – вітер, хмари, вода, грім, блискавка, які здатні викликати страх навіть у дуже сміливої людини:

Un jour, lorsque ma tente et ma grotte n'existaient encore qu'en projet, *il arriva* qu'un nuage sombre et épais *fondit en pluie d'orage*, et que soudain *un éclair en jaillit*, et fut suivi d'un grand *coup de tonnerre* [11, р. 73]. – Саме тоді, як я готувався розкидати намет і копати печеру, несподівано *набігла темна хмара*, почався заливний дощ, *блиснула блискавка і вдарив страшний грім* [4, с. 57].

З метою створення реальної картини природної стихії,

автор знову вдається до використання дієслів руху. Серед них дієслова набігти (*il arriva qu'un nuage sombre et épaïs*), блиснути (*un éclair en jaillit*), вдарити (*fut suivi d'un grand coup de tonnerre*).

У результаті проведеного аналізу було встановлено, що пейзаж у творі виконує наступні функції: служить засобом опису природи; створення характеру героя як легковажної людини, яка швидко забуває про свої обіцянки; передає емоційний стан героя; виступає в якості дійової особи, а також є засобом емоційного впливу на читача, розкриття ідеї твору. Головними образами природи в аналізованому творі виступають вода (море, океан), світ тварин і птахів (кози, папуги, голуби), рослинний світ острова (алое, цукрова тростина, виноград, дині), на якому опинився після аварії корабля Робінзон Крузо.

Перспективним вважаємо вивчення лексичних особливостей пейзажу на матеріалі інших франкомовних творів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамович Г.Л. Введение в литературоведение : учебник [для пед. ин-тов] / Григорий Львович Абрамович. – М. : Просвещение, 1970. – 390 с.
2. Галанов Б.Е. Живопись словом. Портрет. Пейзаж. Вещь / Борис Ефимович Галанов. – М. : Советский писатель, 1974. – 341 с.
3. Галич О. Теорія літератури : [підручник] / Галич О., Назарець В., Васильєв Є. – К. : Либідь, 2001. – 488 с.
4. Дефо Д. Робінзон Крузо / Даніель Дефо. – К. : Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1985. – 227 с.
5. Иванова Н.Д. Содержание и принципы филологического изучения пейзажа / Н.Д. Иванова // Филол. науки. – 1994. – № 5/6. – С. 76–83.

6. Иванова Н.П. Проблемы поэтики пейзажа (на материале романа М.Ю. Лермонтова «Герой нашего времени») : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.01.02 «Русская литература» / Н.П. Иванова. – Днепропетровск, 1996. – 16 с.
7. Ковалёва Т.П. Лингвопоэтические особенности изображения вещного мира в английской художественной прозе XVIII–XX вв. : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Ковалева Татьяна Павловна. – К., 2000. – 226 с.
8. Пасічник Г.П. Лексико-семантичні та структурні особливості тематично-описового дискурсу «природа» у творах англійських письменників XVIII – поч. XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Г.П. Пасічник. – Львів, 2005. – 19 с.
9. Хао У. Поетика пейзажу в російській та китайській прозі першої третини XX століття (на матеріалі творів и А.П. Чехова, І.О. Буніна, Лао Ше, Ба Цзіня) : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.05 / У Хао. – Симферополь, 2007. – 177 с.
10. Эпштейн М.Н. «Природа, мир, тайник вселенной...»: Система пейзажных образов в русской поэзии / Эпштейн Михаил Наумович. – М. : Высш. школа, 1990. – 303 с.
11. Defoe D. Robinson Crusoe [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// www.ebooksgratuits.com/ details.php?book=1243](http://www.ebooksgratuits.com/details.php?book=1243).

*Стаття рекомендована до друку
канд. філол. наук, доцентом кафедри
української лінгвістики та методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»
Довбнею Л.Е.*

Стаття надійшла до редакції 7 лютого 2014 року